

50 MİN MANATLIQ MÜKAFAT ƏTRAFINDA MÜZAKİRƏLƏR İNTENSİVLƏŞİR

YENİ NƏFƏS, YOXSA YENİ QALMAQAL?

“Azərbaycan Kitab Mükafatı”nın təsis ediləcəyi barədə yayılan xəbər ədəbiyyat aləmində müzakirələrə səbəb olub. Əksəriyyət hesab edir ki, münisflər doğru seçilsə, qiymətləndirmə obyektiv aparılsa, nəticə də yaxşı olacaq.

TƏRANƏ MƏHƏRRƏMOVA
taranamaharramova@kaspi.az

Mədəniyyət Nazirliyi tərəfindən “Azərbaycan Kitab Mükafatı”nın təsis ediləcəyi xəbəri ədəbiyyat aləmində canlanma yaradıb. “Mükafat kimə veriləcək?”, “Laureat kim olacaq?”, “Müسابiqə ədalətli keçiriləcəkmi?” və s. kimi suallar ətrafında müzakirələr sosial platformaların gündəmindən düşmür.

Tanınmış yazıçılar, ədəbiyyatşünas alimlər “müسابiqəni necə obyektiv keçirmək olar” fikri ətrafında mövqelərini bölüşürlər:

PROSESİN ƏTRAFINDA YARANAN AJIOTAJ

Yazıçı-dramaturq Elçin Hüseynbəyli müسابiqənin ədalətli təşkili ilə bağlı hər hansı reseptinin olmadığını bildirsə də, ümumilikdə prosesi alqışlayır: “Bu proses geniş müzakirələrə yol açacaq və ədəbiyyatımızın inkişafına müsbət təsir edəcək. “Əsərlərin dəyərləndirilməsinə böyük ehtiyac var” - deyərək biz dəfələrlə bu barədə müzakirələr aparmışıq. Rusiya, Türkiyə kimi ölkələrdə bu kimi çoxsaylı mükafatlar var. Bizim ölkəmizdə də təsis olunması müsbət haldır”. E.Hüseynbəyli çox nüfuzlu, titullu yazıçıların bu müسابiqəyə müraciət edəcəyini düşünür: “Çünki onlar kənarda qala biləcəklərindən ehtiyat edirlər”. Yazıçı belə müسابiqənin keçirilməsi ilə bağlı fərqli təcrübələrin olduğunu bildirir: “Bəlkə belə bir variant ola bilər: heç təqdimat olmasın. Məsələn, Estoniya variantı kimi. Onlar kitabxanalarda, nəşriyyatlarda sorğular keçirirdilər. Sonra nəticələri ümumiləşdirib, əsəri seçir və mükafatlandırıb, sonra müəllifin əsərini həm daxilə, həm də xaricə çap edirdilər”.

Yazıçı mükafat ətrafında indidən yaranan söz-söhbətlərə də münasibət bildirir: “Onsuz da istənilən seçim nə qədər obyektiv etsən də, subyektiv

görünür. Prosesin ətrafında yaranan ajiotajın özü ədəbiyyata müsbət təsir edəcək. Ədəbiyyata gəlmək istəyən - həm yazıçı, həm oxucu prosesi maraqla izləyəcək. Bu da ədəbiyyatın inkişafına bir köməkdir. Nəzərə almaq lazımdır ki, bizim cəmiyyət müəyyən mənada darıxır, dedi-qodu, intriqaya maraqlıdır. İnsanlar üçün prosesi izləmək maraqlı olacaq”.

“MÜSABİQƏ DİLETANT SƏVİYYƏDƏ OLMAMALIDIR”

E.Hüseynbəyli qalibi seçəcək münisflər heyətinə xaricdən ekspertlərin dəvət olunmasının tərəfdarı deyil: “Biz bu təcrübələrdən çox istifadə etmişik. Ancaq görürük ki, onlar bizim mentalitet, düşüncə tərmişə bələd deyillər. Hesab edirəm ki, öz ölkəmizdə yetərincə savadlı, obyektiv ədəbiyyatşünaslar, tənqidçilər və yazıçılar var. Dövlət səviyyəsində keçirilən müسابiqə diletant səviyyədə olmamalıdır. Mədəniyyət Nazirliyinin müسابiqəyə peşəkar münisflər cəlb etmək imkanı var. Nazirlikdə ədəbiyyatı bilən adamlar var, amma Yazıçılar Birliyini, Ədəbiyyat İnstitutunu da kənarda qoymaq olmaz. Həmçinin münisflərin qonorarı olmalıdır. Bu olmasa, heç bir münisf oturub 50 roman oxuyan deyil”.

“Azərbaycan Kitab Mükafatı”

“Qorxuram ki, bu mükafat da...”

Filologiya elmləri doktoru, professor Rüstəm Kamalın fikrincə, seçim prosesi mərhələli olmalıdır: “Mükafatın ciddiyyəti komissiya üzvlərinin məsuliyyətli və nüfuzlu olmasından da asılıdır. İstənilən mükafat ədəbi prosesin inkişafını şərtləndirən amildir. İndiki zamanda bu mükafat ədəbiyyatı ayaqda saxlayan məqamlardan biri ola bilər. Yeni sistemli qonorarın olmadığı bir vaxtda bu, çox vacib şərtir. Amma qorxuram ki, bu mükafat da “Qızıl kəlmə” mükafatı kimi söz-söhbətli olsun. O mükafatın da arxasında pul dururdu, təşkilatçı da Mədəniyyət Nazirliyi idi. Bu baxımdan, bir qədər ümitsizəm. Təbii ki, yenə söz-söhbət olacaq. Bizdə hələ mükafatlandırma əxlaqı və fəlsəfəsi oturmuşmayıb”.

Ədəbiyyatşünas alim mükafatın adını da uyğun hesab etmir: “Mükafatın adından ədəbiyyat qoxusu gəlmir. Ola bilsin ki, ingilislərin “booker” sözünün “kalka”sıdır. Ruslarda isə “Böyük kitab” sözü var. Göz önünə kitabın məzmunu miqyası yox, həcmi gəlir. Mükafata daha uğurlu, cəlbədicə ad seçmək olar. Çünki mükafat üçün ayrılan məbləğ böyükdür, arxasında da dövlət durur”. Professorun fikrincə, seçim üçün meyarlar aydın və ciddi olmalıdır: “Münisflər heyətində müxtəlif yaşda və müxtəlif təbəqələrin üzvləri - alimlər, ədəbiyyatşünaslar, tənqidçilər, yazıçı və şairlər olmalıdır”.

R.Kamalın fikrincə, mükafatlandırma ətrafında söz-söhbətin, qalmaqalın yaranmaması üçün bir neçə belə nüfuzlu mükafat təsis edilməlidir: “Fransada, Rusiyada bir neçə mükafat var, hamısı da nüfuzludur. İddia edənlər “Buna düşmədimsə, o birinə düşüm” deyərək fikirləşirlər. Yoxsa mükafatın bir dəne olması yazıçı davranışının da balansını pozacaq. Hesab edək ki, bu “Qran Pri”dir. Amma buna qədər də mükafatlar olmalıdır.

Türkiyədə ayrı-ayrı janrlar üzrə və qəzetlərin də mükafatları var. Bizdə isə bunlar yoxdur. Mənzərəyə nəzər salın: hələ ortada mükafat yoxdur, amma nə qədər söz-söhbət var. Ona görə alternativlər də olmalıdır.

Bu, ədalətlik mənzərəsi də yarada bilər. Mükafatın nüfuzu ədəbiyyatın, yazılan əsərlərin nüfuzu olacaq. Yeni bundan hamı - millət də, dövlət də qazanacaq”.

“Biri cavan, biri yaşlı şairin adını çəkər”

Tənqidçi Vaqif Yusiflinin fikrincə, seçim üçün müxtəlif janrlar üzrə sistem qurulsa, yaxşı nəticə olar: “O zaman hər kəs müسابiqəyə əsər verə biləcək. Onda yaxşı ilə pisi ayırmaq olar”.

Tənqidçi prosədə münisf seçiminin əsas şərt olduğunu bildirir: “Münisflər heyətində

obyektiv olmaq çox çətindir. Bir də gördün mükafat bədii keyfiyyəti yüksək olmayan şeir kitabına verildi. Çünki “Yaxşı şeir nədir?” sualına hər münisfin cavabı müxtəlif ola bilər. Biri cavan, biri yaşlı şairin adını çəkər. Fikrimcə, bu baxımdan, münisf seçimi çox həssas olmalıdır”.

Elçin Hüseynbəyli
Rüstəm Kamal
Foto: Tapdıq Abdullayev/Global Photostock

Vaqif Yusifli